

Zygmunt Perz

"Die Grundlegung der Ethik in der Theologie Karl Barths", Joseph van Dijk, München 1966 : [recenzja]

Collectanea Theologica 41/2, 205-206

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

formacji sumienia chrześcijańskiego, jeśli chodzi o świadomość i poczucie grzechu. W tym celu swoją uwagę koncentruje na trzech zagadnieniach:

1. wolności i jej ograniczeń, 2. wolności i prawa, 3. grzechu i świętości.

Na wstępie książki ukazuje autor w nowym świetle złożoną problematykę pojęcia moralności. Zwraca uwagę na nawarstwienie tego pojęcia (instynkt, rozumność, nadprzyrodzoność). W rozpracowaniu zaś wskazanych zagadnień posługuje się następującym schematem: najpierw szkicuje problem pod kątem ukazania jego aktualności, następnie naprowadza na drogi jego rozwiązania i wreszcie przechodzi do przedstawienia pastoralnych możliwości wynikających z nowego podejścia do starych zagadnień.

W takiej właśnie perspektywie jawi się przed czytelnikiem sprawa wolności człowieka, zagadnienie grzechu ciężkiego i lekkiego, prawdziwego poczucia winy i pokuty sakramentalnej, posłuszeństwa wobec prawa naturalnego i pozytywnego, właściwych elementów jednostkowych w zaangażowaniu moralnym. Autor wskazuje na teoretyczne przesłanki sytuacyjnego podejścia do zagadnień moralnych, które charakteryzują również współczesną katolicką myśl etyczną. Jego zdaniem można zauważyć wpływ myśli Bergsona, egzystencjalizmu, ewolucjonizmu i protestantyzmu.

Publikację L. Mondena należy uznać za wartościową pozycję dla odnowy myśli teologicznomoralnej przede wszystkim dlatego, że autor nie ogranicza się do krytyki dotychczasowych ujęć, lecz pozytywnie ukazuje możliwości zastosowania współczesnego dorobku nauk antropologicznych w celu pogłębionego opracowania węzłowych zagadnień etycznych, z położeniem nacisku na ich pastoralne zastosowania.

Omawiana publikacja może służyć jako przykład uwrażliwienia teologa moralisty na problematykę pastoralną. Powściągliwość autora, jeśli chodzi o stopień pewności naszego poznania w sprawach moralnych jest starannie wyważona, chociaż niekiedy nasuwa wątpliwości, czy nie ulega on zbyt daleko posuniętemu pesymizmowi. Jako przykład nich posłuży następująca wypowiedź: *Der Mensch sieht nicht den Priester, sondern immer „sein“ Bild des Priesters; nicht die Kirche, sondern sein Bild von der Kirche; nicht das Gesetz, sondern seinen Eindruck vom Gesetz* (s. 136).

Ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa

Joseph van DIJK OP, *Die Grundlegung der Ethik in der Theologie Karl Barths*, München 1966, Manz Verlag, s. 286.

Jednym z istotnych znamion współczesnej teologii katolickiej ma być w myśl soboru nastawienie na dialog ekumeniczny. Przejawem tej postawy jest zainteresowanie myślą teologiczną innych wyznań chrześcijańskich. W celu poznania ich sposobu myślenia teologicznego nie wystarczą ogólne wprowadzenia i streszczenia podręcznikowe, potrzeba także opracowań monograficznych.

Przedstawieniem oraz krytycznym zanalizowaniem podstaw etyki w poglądach Karola Bartha zajął się J. van Dijk OP. W pierwszej części swojej książki referuje poglądy Bartha zawarte w komentarzu do Listu do Rzymian, a następnie w *Kirchliche Dogmatik*. Zwraca uwagę, że dla Bartha nie ma etyki bez dogmatyki. Podstawą jego etyki teologicznej jest Boże przykazanie (*Gesetz*), które dociera do człowieka, zniewala do działania i prowadzi do Jezusa Chrystusa. Boże przykazanie jest wezwaniem (*Anspruch*), postanowieniem (*Entscheidung*) i sądem (*Gericht*) Boga w odniesieniu do człowieka. Jest to jednak sąd miłosierdzia i łaski w Jezusie Chrystusie.

Charakterystyczne cechy etyki Bartha widzi autor w ujęciu prawa moralnego jako przejawu Ewangelii oraz przykazania jako wydarzenia (*Ereignis*),

a nie jako teoretycznej normy. Te dwa zagadnienia stanowią jego zdaniem zrab analizowanych poglądów etycznych. Autor stara się je ukazać przedstawiając rozwój poglądów Bartha z uwzględnieniem punktów odniesienia dla dialogu ekumenicznego. To odniesienie dochodzi do głosu szczególnie w związku z osobowym i konkretnym znamieniem przykazania Bożego. Autor wskazuje na punkty styeczne analizowanych poglądów z elementami „sytuacyjnymi” zawartymi w opracowaniach Th. Steinbüchela, J. Fuchsa, K. Rahnera i E. Schillebeeckxa. Nie zapoznaje jednak istotnych różnic w poglądach na moc wiążącą norm ogólnych. Zwraca uwagę, że dla Bartha normą działania nie jest sytuacja, czy też konkretna rzeczywistość, lecz Boże przykazanie, które znajduje się na kartach Pisma św. Z tym jednak wiąże się stale aktualne zagadnienie hermeneutyki: jak ustalić konkretną normę postępowania posługując się słowem natchnionym, zawierającym Boże wezwanie.

Omawiana publikacja nie tylko umożliwi zapoznanie się z etycznymi poglądami K. Bartha, lecz może naprowadzać na właściwe ujęcie etyki teologicznej, zagadnienie prawa moralnego i sytuacjonizmu etycznego. Może także służyć pomocą w ekumenicznym naświetlaniu podstawowych zagadnień teologii moralnej.

Ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa

Antonellus ELSÄSSER, *Christus der Lehrer des Sittlichen. Die christologischen Grundlagen für die Erkenntnis des Sittlichen nach der Lehre Bonaventuras*, München-Paderborn-Wien 1968, Verlag Ferdinand Schöningh, s. XIV + 240.

Odnowa teologii moralnej w myśl wskazań ostatniego soboru ma niejako wyrastać z ukazania wzniosłości powołania chrześcijańskiego w Jezusie Chrystusie. Dyrektywa soboru jest w tym wypadku potwierdzeniem troski prekursorów tej odnowy, aby zapewnić teologii moralnej znamię chrystologiczne. Chodzi po prostu o właściwe miejsce dla Jezusa Chrystusa w ramach teologicznego opracowania moralności chrześcijańskiej. Jak wiadomo zagadnienie to posiada już swoją historię od Tillmanna poprzez Meerscha, Auera, Häringa i innych. Niemniej jednak jest nadal żywo dyskusowane.

Jako poważny przyczynek do dotyczącej się dyskusji należy zaliczyć publikację A. Elsässera. Podjął się przedstawienia poglądów św. Bonaventury na temat roli Chrystusa w moralności chrześcijańskiej. Ograniczył się przy tym do zagadnienia roli Chrystusa w poznaniu tego co moralne.

W celu wiernego ukazania myśli doktora serafickiego autor ukazuje problematykę moralną w ścisłym związku z zagadnieniami dogmatycznymi. Ta idea przyświecała mu również w rozplanowaniu publikacji. Zrezygnował więc z wyodrębnienia treści dogmatycznych i moralnych w osobne rozdziały.

Po naszkicowaniu zadania człowieka w ujęciu św. Bonaventury i stwierdzeniu, że objawienie tego zadania dokonało się w Chrystusie, autor przechodzi do przedstawienia osoby Jezusa jako Słowa odzwierciedlającego i ukazującego Ojca (*similitudo, exemplar manifestativum*) oraz Tego, który mocą swego Bóstwa wewnątrznie oświeca i umacnia poznanie moralności (*Verbum increatum et inspiratum*), a równocześnie jako Człowiek kształtuje to poznanie w nas przez znaki swojej mocy, słowa mądrości życia i przykład dobroci (*Verbum incarnatum*).

W końcowej ocenie poglądów św. Bonaventury autor stwierdza, że poszczególne elementy jego nauki są wiernym odbiciem tradycji nauczania chrześcijańskiego, oryginalna natomiast jest wizja chrystologiczna. W centrum